

Moj ramazan

EDUKATIVNI MAĞAZIN • BROJ 6 • TUZLA • MART 2024. • RAMAZAN 1445.

Moj ramazan

EDUKATIVNI MAGAZIN

Sadržaj

RAMAZANSKA PORUKA MUFTIJE TUZLANSKOJ DR. VAHID-EF. FAZLOVIĆA	4
dr. Sead Seljubac BLJEŠTAVO SVJETLO VJEČNE BOŽIJE RIJEČI	6
hafiz Redžo-ef. Sivić PROPISI POSTA	9
BOLJA OD HILJADU MJESECI	12
Edin-ef. Alić ALHAHOVO LIJEPO IME EL-AFUVV	13
Alma Poljić-Alić ISTIQA FAR - OLAKŠANJE SVAKE TEQOBE	14
Almedina Imširović BLAQODAT SE PRODUŽAVA ZAHVALNOŠĆU	16
Alem Dedić SJEĆANJA NA RAMAZAN	19
Nedim Alić TRADICIJA RAMAZANIJE I IDIJE U BOŠNJAČKOJ POEZIJI	23
Lejla Husić RAMAZAN U NAŠIM ŠKOLAMA	26
A. Refik Žabić RAMAZANSKE BLAQE NOĆI...	31

Impressum

Izdavač:

Muftijstvo tuzlansko

Za izdavača:

dr. Mensur Husić

Urednica: Amina Đulović

Autori tekstova: dr. Sead Seljubac,
hafiz Redžo Sivić, Edin-ef. Alić, Alma Poljić-Alić,
Almedina Imširović, Alem Dedić,
Nedim Alić i Lejla Husić

Lektura: Nedim Alić

Tehničko uređenje: Elvedin Kozarević

Fotografije: www.freepik.com

Naslovna strana: Sultan Abdul-Azizova (Azizija) džamija u Orašju
(autor fotografije Asmir Šadić)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى
وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى
سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ
وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُم ۗ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا
دَعَا ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

U ime Allaha, Svemilosnog, Samilosnog!

U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, Upute za ljude, i jasnih dokaza Prave Staze, i lučenja Istine od laži.

Pa koji od vas u ramazanu budu kod kuće, neka poste! A ko bude bolestan, ili bude na putu

- toliko dana napostit će.

Allah želi da vam olakša, a ne želi da vam oteža, i da navršite postom toliko dana, i da veličate Allaha zato jer vam je On ukazao na Pravu Stazu,

i da budete zahvalni!

A kad te robovi Moji za Mene pitaju,

Ja sam, doista, blizu!

Odazivam se molbi molitelja kada Mene moli! Pa nek' se i oni odazovu Meni,

i nek' vjeruju u Mene da bi upućeni bili.

(El-Beqare, 185-186)

Ramazańska poruka muftije tužlanskog dr. Vahid-ef. Fazlovića

Bismillahir-rahmanir-rahim.

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, Milostivom, Samilosnom. Salavate i selame upućujemo plemenitom poslaniku Muhammedu, alejhi selam, njegovom časnom rodu i drugovima.

Draga braćo i poštovane sestre!

U protekla dva mjeseca, u redžebu i ša'banu, često smo Allaha Uzvišenog molili da pripremljeni dočekamo ramazani-šerif. Ramazansko vrijeme je najblagoslovljenije. Obdareno je Kur'ani-kerimom i postom. U njemu se bolje proniče u kur'anske mudrosti i tajne, uputa Knjige se odlučnije slijedi, jasnije se vidi Istina odijeljena od neistine (*furkan*).

Promjene koje donese ramazanski post imaju suštinsku važnost jer nas u odnosu prema Allahu, dželle šanuhu, duboko učvrste u našoj bogobožnosti i skrušenosti, a prema ljudima u blagosti, razumijevanju i činjenju dobrih djela. Onaj ko je pokoran i ponizan pred Bogom Svemogućim, uspjeh će da na temeljima iskrenosti i blagosti obnovi dragocjeno međuljudsko povjerenje. U više kur'anskih poruka, odmah poslije vjerovanja i bogobožnosti (*iman ve takva*), zahtijeva se djelovanje na popravljanju odnosa između braće, ali i među ljudima općenito (*islah*).

Muhammed, alejhi selam, bit svoje misije vezuje za izgradnju najboljih karakternih crta i postojanog moralnog ponašanja ljudi (*mekarimu-l-ahlak*). Ramazan je najbolja škola vjere i duhovnosti u kojoj se stižu najplemenitije ljudske vrline. Ramazanskim postom se pouzdano popravljaju i oplemenjuju svaka dimenzija ljudske ličnosti.

Ovaj odabrani mjesec je vrijeme najpotpunije predanosti Allahu, dželle šanuhu. Istrajavajući u ibadetima namaza, zekata i posta, ojačamo vlastito uvjerenje i snagu s kojom je moguće postizati velike pozitivne promjene u svom shvatanju poruke vjere i njezinoj primjeni u svakodnevnom porodičnom i društvenom životu.

Uz odnjegovanu strpljivost i lijepu narav, sklonost dobročinstvu i brizi o potrebama ljudi zasigurno su dragocjena obilježja našeg ramazanskog života u džematu i zajednici.

O postizanju ramazanske časti i blagodati posljednji Poslanik, alejhi selam, svom ummetu je ostavio sljedeće nadahnjujuće riječi: *"To je mjesec u kome ste pozvani Allahu u gostoprimstvo i u kojem će vam On počasti ukazati... Vaš posao koji obavljate u ovom mjesecu bit će primljen kod Allaha, a dova uslišana. Tražite od svog Gospodara iskrenim nijjetom i čistim srcem da vas pomogne u postu koji vam je propisao i u učenju Knjige koju vam je objavio."*

Cijenjena braćo i sestre!

Međusobno se podstičimo da dosljedno Allahovu Uputu slijedimo i da svoj post usavršimo lijepom, istinitom riječju i dobrim djelom. Neka bogobožnost i plemenitost budu naša najbolja ramazanska opskrba. Tako se možemo nadati velikom Allahovom, dželle šanuhu, rahmetu i magfiretu, Njegovoj zaštiti od nedaća ovog svijeta, kao i spasu na Ahiretu.

Duboko iz srca i duše upućujmo dove Svemogućem Bogu da cijelom svijetu, pa i nama u našoj lijepoj domovini, poboljša stanje i ukaže na Pravi put.

Svim muslimanima želim da svoj ramazan prožive u miru i zadovoljstvu, da vrijednost njihove duhovne snage osjete svi dobri ljudi.

Ramazan šerif mubarek olsun!

Blještavo svjetlo vječne Božije Riječi

dr. Sead
Seljubac

Jedne mirne i blage ramazanske noći, mrklom tamom ovog prolaznog svijeta prosulo se blještavo svjetlo vječne Božije Riječi, Kur'ana mudrog. Čast da osjeti njegovu neizmjernu snagu i blagotvorno dejstvo imalo je Pejgamberovo čisto mubarek srce.

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

*Čitaj, u ime Gospodara tvoga, koji stvara, stvara čovjeka od zakvačka!
Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava
onome što (čovjek) ne zna. (El-'Alek, 1-5)*

Prve objavljene rečenice Božije Knjige govore o vrijednosti čitanja i pisanja, odnosno obrazovanja. Okruženje u kojem su ajeti objavljeni (dubina i mir pećine Hira) svjedoči da se do najvrednijih spoznaja može doći povremenim isključenjem iz vreve utjecaja bilo koje vrste koji dolaze iz okruženja; osamljivanjem i dugotrajnim analizama svijeta u kojem smo stvoreni i u kojem živimo, sa svim njegovim pozitivnim i negativnim sadržajima; izvođenjem objektivnih zaključaka o tom svijetu i njihovom provjerom kroz ponovno uključivanje u svjetske tokove vremena i prostora u kojem živimo.

Svako mora naći svoj kutak, svoj Hira. U njemu nije moguće doći do objektivnih sudova, ukoliko namjera zbog koje smo se povukli u samoću ne bude oplemenjena Božijim imenom, i ukoliko sve svoje dragocjene spoznaje ne zapišemo. Znanje koje nije oplemenjeno Vjerom ne dovodi do Istine. Znanje koje se ne zapiše nestane. Znanje koje se ne prokuša primjenom smanjuje se do potpunog iščezavanja. Naš dinski učitelj ističe: "Ko radi po onome što zna, Allah će ga poučiti onome što ne zna." (Tefsir Ibn Kesir)

Kako je samo važna spoznaja da smo nastali od zakvačka, u dubini i toplini majčine nutrine, Njegovom voljom; da smo bili tako sićušna zametna ćelija, a eto nas sada tu, u tišini svog Hiraa, srcem nastojimo proširiti vidike svoje spoznaje i putem njih se približiti Njemu, svom Milostivom Stvoritelju.

Jako je važno da primjećujemo kako nam jedna po jedna spoznaja do koje dolazimo postaje dostupnom jer to On želi, jer nam to On omogućava, dajući nam potencijale kojima spoznaju možemo registrovati i pohraniti u svoju memoriju, svoju svijest i podsvijest.

I još nešto.

Omogućio nam je da svoje spoznaje i zapišemo. U tu svrhu je On stvorio pero, kalem, i podučio nas kako da se njime služimo. Tako se našim zapisanim spoznajama mogu poslužiti i drugi, te na njima graditi nove. Svoje. I Bogu na tome zahvaljivati.

Ako tako razumijemo od Boga Dragog poslane riječi u prvih pet ajeta sure El-‘Alek, onda će nam to pomoći da ne padnemo u zamku uobraženosti, u opasnu umišljenost koja uništava poniznost i čovjeka stavlja na stranu suprotstavljenu samom Bogu.

Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti, a Gospodaru tvome će se, doista, svi vratiti! (El-‘Alek, 6-8)

Čovjek zbog svoje oholosti zaboravlja da su mu znanje kao i sposobnost njegove primjene darovani. Takva oholost rezultira nedostatkom potrebe da se zahvali Darovaocu znanja, a, u krajnjem slučaju, osjećajem da je on sam zaslužan za sve rezultate do kojih je u znanju došao i da mu Bog u tome nije potreban. Istina da će se morati ponovo vratiti Darovaocu znanja i ne pada mu na pamet. Takav odnos proizvodi katastrofalne posljedice po ljudski rod u svakom vremenu i prostoru u kojem je prisutan. Takvim odnosom znanje služi zlu protiv dobra.

Da bi ga podsjetio na obaveznost zahvaljivanja na darovanim blagodatima, na znanju i sposobnosti njegovog prijema, na zdravlju i mogućnostima koje ono pruža, Bog Dragi, čovjeku ponekad oduzme neku od darovanih blagodati. Zdravlje, naprimjer. Ne bi li se opametio.

Svoju pažnju, zato, prateći riječi koje nam Milostivi upućuje, usmjerimo na Njegovo upozorenje o pogubnom *hālu*, unutrašnjem osjećaju nekih ljudi u našem okruženju da su dovoljni samima sebi; da svi drugi treba da su upućeni na njih a oni potpuno neovisni o bilo kome i bilo čemu; da im, *ne'ūzu billāh*, ni Bog nije potreban, jer su navodno oni ti koji diktiraju tokove ljudskih života, kroje historiju, kontroliraju kretanja u svijetu; da čak i za svoje vjerovanje i svoje uvjerenje od njih treba tražiti dopuštenje; da bez njihovog *izuna* nije dozvoljeno čak ni *sedždom* svoju poniznost Sve-mogućem iskazivati.

Takvog drznika, obijesnog nezahvalnika, naš Stvoritelj podsjeća na veliku istinu koju je očito zaboravio ili namjerno ignorirao, istinu da će se svi, pa i on sam, jednog Dana naći ponovo pred Onim Koji je svima, pa i njemu, život darovao, Koji ga je od zemlje stvorio, u nju će ga vratiti, i iz nje ga ponovo pred Sebe, živog i odgovornog dovesti.

Iz primjera takvih drznika naučimo kako ne treba činiti, i dobro se čuvajmo oholosti i umišljenosti, uobraženosti i drskosti. Nipošto se nemojmo umisliti, čak ni u pogledu svojih iskazivanja pokornosti Stvoritelju, čak ni u svojim *ibadetima*.

Strašno su loši primjeri takvih ljudi. Evo jednog. Stvoritelj ga nudi. To je primjer čovjeka kojemu ni najžešća upozorenja ne pomažu da se oslobodi svoje osionosti. Takav je svaki *ebu džehl*, ma gdje on živio i u koje vrijeme svoju silu provodio.

Vidje li ti onoga koji brani robu da namaz klanja? Reci mi šta ako je taj (rob) na Pravom Putu, ili ako traži bogobožnost? Reci mi, šta ako onaj (što zabranjuje namaz) poriče i glavu okreće – zar on ne zna da Allah sve vidi? Ne valja to! Ako se ne okani, dohvatit ćemo ga za kiku, kiku lažnu i grješnu, pa neka on pozove društvo svoje – Mi ćemo pozvati zebanije. (El-‘Alek, 9-18)

Ebu Džehl, faraon Pejgamberovog vakta, upravo je krajnje negativan primjer oholosti u kojoj se čovjek, objavljujući neprijateljstvo robu koji je ponizan Bogu, drzne dignuti i protiv samog Boga. Kako drugačije razumjeti njegovu javnu prijetnju: „Ako Muhammeda vidim da klanja pored Kabe, nogom ću mu za vrat stati.“ Čuvši to Vjerovjesnik, *sallallahu alejhi ve sellem*, je uzvratilo: „Ako to učini, meleki će ga pokupiti.“

Ovim primjerom nudi se nekoliko vrlo važnih činjenica o kategoriji drznika koji umišljaju da mogu svojim ophođenjem sa okruženjem stati na put iskrenim vjernicima i spriječiti ih da svoja vjernička osjećanja pretoče u obavezne forme iskazivanja svoje pokornosti Bogu i zahvalnosti Njemu, i u privatnom i u javnom životu.

Iako se navedeni primjer može povezati konkretno sa povijesnim neprilikama u kojima se našao naš Pejgamber, okružen politeističkom, mnogobožačkom rodbinom i sugrađanima, on je tako blisko povezan sa našom skorom prošlošću, sa periodom vladavine ateizma. Ebu Džehl je skončao svoj nevjernički život sramno otišavši sa ovog svijeta, a nije uspio spriječiti Pejgambere da klanja kraj Kabe. Božijom voljom. Njemu hvala.

Neslavno je skončao Ebu Džehl. Takav kraj čeka svakog oholnika koji ustane protiv iskrenih Božijih robova. Ebu Džehl nije ništa naučio iz primjera faraona, kojeg je udavilo Crveno more. Mnogi ljudi danas ne žele da se od Ebu Džehla išta nauče. Žalosno je to stanje onoliko koliko je žalostan i kraj koji takve ljude čeka.

Zato mi, koji u svom Hirau istinu tražimo, uzmimo pouku iz ponuđenog primjera, pa zahvaljimo Rabbu na slobodi vjere i ustrajno čuvajmo svoju sedždu. Ona je naše neprocjenjivo blago i sretni most između našeg srca i Rabbove blizine. Spuštajući lice na tlo svojom poniznošću uzdižemo dušu visoko iznad prizemnih i niskih preokupacija ovog svijeta.

Nikad i nikom ne dozvolimo da nam otme sedždu!!!

Ne valja to! Ti takvog (drznika) ne slušaj, već sedždu čini i nastoj da se Gospodaru svome približiš! (El-‘Alek, 19)

Uzvišeni daje podstrek svima onima koji čvrsto vjeruju da se Istina ne može ubiti, da se protiv nje ne može rat dobiti, i da nijedan faraon, ma koliko prijetio pokornima Bogu Jedinome, ne može uspjeti iskorijeniti sedždu kao stazu kojom iskreno pokorni vjernik stiže u blizinu Gospodara svog, Silnog i Svemoćnog, Koji moć daje kome hoće, a oduzima je od koga hoće.

Ukrašavanje duše i njeno upotpunjenje mnogo je važnije od zadovoljavanja tijela i ispunjavanja njegovih zahtjeva. Sedžda skromno obučenog mumina je daleko vrednija od oholog paradiranja nagizdanog dunjalačara – jer se sedždom približavamo Bogu, a ohološću smo sve dalje od Njega.

Suru El-‘Alek čitajmo s razumijevanjem i o njenim porukama razmišljajmo! Učimo dok smo živi, ali s imenom Gospodara svoga u srcu i na usnama! Svoje znanje primjenjujmo, pa ćemo saznavati sve više i više! Allah se zaklinje perom i onim što, oni koji pišu njime, zapišu! Plemenite rezultate svoga znanja perom zabilježimo! Neka traju!

A noć u kojoj je Milostivi obasjao stvorene svjetove Svojim rahmetom spuštajući Kur'ani-kerim posebno cijenimo i u ibadetu provodimo. Iz zahvalnosti.

U arapskom jeziku i kroz časni Kur'an post vezujemo za riječ „savm“ i „sijam“, što znači sustezanje od nečega, ušutjeti se, stišati se, popustiti (u kontekstu žege), stajati bez hrane itd. Riječ „savm“ dolazi na jednome mjestu u Kur'anu, dok riječ „sijam“ dolazi na devet mjesta u Kur'anu.

Sve objavljene religije u svojoj osnovi došle su sa nekim oblikom posta. I danas u tradiciji mnogih naroda i vjera možemo uočiti oblike posta koji su različiti i obično se vezuju za neke periode u godini, značajne događaje, datume i drugo. Post obično razumijevamo kao žrtvu i odricanje od određenih stvari zarad Božijega zadovoljstva.

U islamu post je naređen druge godine po Hidžri (624. godine), u periodu kada su muslimani imali izrazito izgrađenu svijest i kada su zbog svoje vjere bili spremni napustiti svoj grad Mekku i učiniti hidžru u Medinu. U vezi s tim, nije bilo dileme oko toga da li će propis posta biti prihvaćen kod muslimana.

Post kroz Kur'an

Post je propisan u dvije etape; u prvoj etapi osoba koja je dužna postiti mogla je birati između dvije stvari: da posti, što je bolje, ili da ne posti, ali da plaća fidju u vidu hranjenja jednog siromaha. Onaj ko bi dao više od toga bilo bi bolje. Tako su postili oni koji su htjeli, a drugi su mrsili i plaćali fidju. U drugoj etapi post je propisan kao obavezan i dokinuta je mogućnost izbora.

U suri El-Bekare Allah, dž.š., naređuje post vjernicima, a u ajetima poslije pobliže objašnjava propise o postu: O vjernici, propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili. (El-Bekare, 183)

Post spada u jednu od pet glavnih islamskih dužnosti i ima izrazitu važnost u životu vjernika. Kroz navedene ajete o postu vidimo da glavni rezultat posta jeste klonjenje od grijeha, od svega što je ružno i štetno, od onoga što će nas udaljiti od Božije blizine. Zato neki ovaj završetak prvog ajeta (*leallekum tettekun*) prevode: da biste bili bogobožni ili da biste bili svjesni Allaha Uzvišenog.

Prema hanefijskoj pravnoj školi ukupno ima osam vrsta posta. Neke vrste posta su stroga obaveza, neke su samo preporučene, dok ima i onih vrsta koje su pokuđene, pa čak i zabranjene. Ramazanski post je najveća vjerska obaveza (*fard*) svakog pojedinca, pa ako se propusti na vrijeme ispostiti, obavezno ga je naknadno napostiti. Ovo napuštanje propuštenih dana ramazana također je propisano Kur'anom.

Hafiz Redžo-ef.
Sivić

Propisi posta

Uvjeti za obaveznost posta

Da bi čovjek bio obavezan postiti potrebno je da se ispune sljedeći uvjeti:

1. islam - da bi nekome post bio obavezan potrebno je da prije toga primi islam,
2. razum - osoba koja je neuracionalna nije dužna postiti i za to neće odgovarati,
3. punoljetstvo - spolna zrelost i sposobnost za post,
4. zdravlje - ukoliko je toliko bolestan da ne može izvršiti taj propis, onda se na njega ta dužnost i ne odnosi (ovo se odnosi i na trudnicu i na dojilju ukoliko se ustanovi da to smeta njenom ili zdravlju djeteta);
5. znanje - ako bi, recimo, neko primio islam i živio u neislamskoj sredini, a da ga pri tom niko nije obavijestio o ovoj obavezi, ta osoba nije dužna.¹

Ko nije dužan postiti?

Osobe koje nisu dužne izvršavati propis posta su:

1. Nemusliman, ako bi prešao na islam, nije dužan napostiti dane koje je proveo u nevjerstvu.
2. Dijete sve dok ne postane šerijatski punoljetno, mada se preporučuje navikavanje na post od malih nogu kako djetetu, kada postane punoljetno, to ne bi pričinjavalo teškoću.
3. Neuračunljiva i senilna osoba.
4. Stara osoba koja nije u stanju podnijeti post, koja je, međutim, dužna dati fidju/iskup, tj. za svaki dan nahraniti po jednog siromaha.
5. Bolesna osoba, koja će nadokanditi post nakon ozdravljenja.

1 Šurunbulali, Meraki-l-felah, str. 577-578 i Ahmed et-Tahtavi, Hašijetu-t-Tahtavi 'ala Meraki-l-felah, 2/292

Ukoliko je bolest stalna ili neizlječiva, onda će podijeliti fidju.

6. Trudnica i dojilja, koja će napostiti propuštene dane čim se za to ukaže prilika.
7. Žena koja ima hajz/mjesečni ciklus ili nifas/stanje poslije poroda također će napostiti propuštene dane čim stigne.
8. Putnik, koji će napostiti dan za dan kada se vrati kući.
9. Radnici u izuzetno teškim uvjetima koji rade toliko teške fizičke poslove, koji im, ukoliko poste, mogu nanijeti veliku štetu. Oni će napostiti dan za dan kada im se za to ukaže prilika.
10. Zatvorenici koji rade teške poslove. Ako se, pak, radi o doživotnoj robiji, na kojoj se rade vrlo teški poslovi, podijeliće fidju.
11. Osoba koja je prisiljena da se omrsi. Misli se na osobu koja spašava nekoga iz požara, davljenja u vodi i slično. Ako je neophodno da se omrsi, ona će to učiniti taj dan, a kasnije napostiti.

Šta će pokvariti post?

Brojne su radnje koje kvare post. One se dijele na dvije kategorije: 1) radnje koje kvare post i za njih je dovoljno napostiti samo dan za dan i 2) radnje koje kvare post za koje nije dovoljno napostiti samo dan za dan, već je obavezan i keffaret/kazna. Keffaret je kazna koja podrazumijeva oslobađanje roba. Ako za to čovjek nema uvjeta, onda će uzastopno postiti 60 dana, uz obavezno napaštanje onog dana koji je propustio. Međutim, ako to ne može ispuniti, tek će onda nahraniti 60 siromaha.

Radnje koje kvare post i za koje je dovoljno samo napostiti dan za dan

Ukoliko osoba koja zaposti, učini neku od sljedećih radnji, dužna je napostiti: ako

nešto pojede ili popije na prirodan način od onoga što inače ne jede, svejedno da li to jelo ili piće bilo korisno organizmu ili, pak, štetno (npr. so, brašno, pamuk, papir, zemlju i sl.); ako mu se ubrizga hranjiva injekcija koja nadoknađuje hranu, jer se takve injekcije smatraju hranom i pićem; ako pokvari post, pa makar ne svojom voljom; ako prekine post plašeći se za sebe ili za svoje zdravlje; ako jede namjerno, nakon što je nenamjerno nešto pojeo; ako iz zaborava spolno opći sa svojom suprugom; ako bi postač jeo, pio ili spolno općio misleći da je nastupilo vrijeme iftara, ili da još nije nastupila zora, pa se potom pokaže suprotno; ako osvane kao putnik, a zatim odluči ostati u svom mjestu, pa jede; ako putuje, nakon što je osvanuo mukimom (kod kuće), pa jede; ako se iftari misleći da je vrijeme iftara nastupilo, a onda ugleda da još sunce nije zašlo; ako bi pojeo nešto u toku posta od hrane što mu je ostalo iza zuba; ako bi u toku posta namjerno povratio.²

Radnje koje kvare post, a za koje, uz napaštanje, obavezno slijedi keffaret/iskup

Treba napomenuti da je stav hanefijskog mezheba da svako namjerno kvarenje posta, bilo da se izvrši spolnim aktom, jelom, pićem ili na drugi način, povlači za sobom obavezu napaštanja, uz kaznu kefareta.

Šta ne kvari post?

Post neće pokvariti sljedeći postupci:

- kupanje i rashlađivanje, samo treba voditi računa da voda ne ode u grlo i da je ne proguta; ispiranje usta i nosa, kao i pranje zuba četkicom ili misvakom (Ebu Hanife upozorava da će postač koji ispiru usta i nos pokvariti post ako mu i nehotično voda ode niz grlo);

² El-Hidaje, 1/120-121; Meraki-l-felah, str. 626628; El-Lubab, 1/156-157; Hašijetu-t-Tahtavi, 2/349352; Muhammed Mahmud es-Savvaf, Es-Sijamu fi-l-islam, str. 118-121; El-Fikhu-l-hanefi ve edilletuhu, 1/371-373; dr. Šukrija Ramić, cit. izvor, str. 21 i mr. Muharem Štulanović, cit. izvor, str. 19-20.

- puštanje krvi (isto se odnosi i na davanje krvi za laboratorijske analize i slično; primanje injekcije, bilo da se daje pod kožu ili venu, jer ne ulazi u unutrašnjost postača na prirodan način);
- vađenje zuba, s tim što se mora strogo voditi računa da mu krv ili nešto drugo ne ode u grlo (također, primanje injekcije prilikom vađenja zuba neće pokvariti post, budući da injekcija nije hranljiva i nije ušla prirodnim načinom kako ide hrana);
- poljubac, ali pod uvjetom da ne izazove ejakulaciju ili spolni odnos (u hanefijskoj pravnoj školi poljubac je mekruh samo ako izazove strast, ali je, svakako, preporučljivo za vrijeme posta kloniti se toga, a isto je i sa dodirivanjem ruke i zagrljajem);
- podvlačenje surme i upotreba kapi za oči, uši i slično, pa čak kada bi okus toga osjetio postač i u grlu;
- džunupluk (dozvoljeno je postaču da zaposti dok je džunub i da se okupa nakon pojave zore);
- ako ženi prestane hajz i nifas, ona će zapostiti, pa makar se i ne stigla okupati prije zore i to joj neće anulirati post;
- korištenje inhalatora, spreja za lakše disanje oboljelim od astme.

Iz svega navedenog vidimo da je post ibadet koji zahtijeva maksimalnu posvećenost vjernika i da je velika blagodati biti od onih koji su postači. Post svima nama treba da predstavlja olakšanje, dodatnu imansku okrepu, motivaciju i želju da putem tog časnog i vrijednog ibadeta zadobijemo Božije zadovoljstvo i nagradu koja je obećana iskrenim „postačima“. Uz želju i dovu da će ovaj tekst i moj skromni doprinos biti od koristi svima nama i da ćemo kroz post ali i druge ibadete biti bliži Stvoritelju i Njegovoj milosti koja sve stvoreno obuhvata!

Bolja od hiljadu

mjeseci

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Mi smo ga počeli objavljivati u Noći Kadr.

A šta ti misliš šta je Noć Kadr?

Noć Kadr je bolja od hiljadu mjeseci.

Meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake.

Sigurnost je u njoj sve dok zora ne svane.

(El-Qadr 1-5)

Najsvjetliji događaj u povijesti
čovječanstva dogodio se noću.

Uzvišeni Allah je jednoj ramazanskoj noći dao vrijednost
veću od hiljadu mjeseci u kojima te noći nema.

Vrijedna noć - Noć Kadr.

U traganju za kapima okeana Istine Lejletul-
kadr je najbolja prilika za to.

Svojim svijetlim trenucima ova noć će otvoriti naša srca i
u njih uvesti ambijent u kojem nebrojeno mnogo meleka,
predvođenih Džibrili-Eminom, donose smiraj iskrenima.

U takvom srčanom ambijentu jedna sedžda vrijedi
osamdeset i tri godine učinjenih sedždi.

Tako je i sa drugim vidovima unosenja u
ljepote Božije blizine i prisustva Njegovih
časnih meleka. Sve dok zora ne svane.

Kako svijetla noć!

Kako dragocjena noć!

Suncem Božije milosti obasjana.

Allahovo lijepo ime EL-Afuvv

Edin-ef.
Alić

Aiša, r.a., upitala je Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Allahov Poslanice, kada bih znala u kojoj je noći Lejletul-kadr, koju bih dovu učila u toj noći?" Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovori joj: "Reci: 'Allahumme inneke 'Afuvvun, tuhibbul-'afve, fa'fu anni! - Allahu moj, doista si Ti EL-'Afuvv - Onaj Koji prašta, voliš praštanje pa mi oprosti!'"

Dova je srž ibadeta, najvrednije oružje svakog vjernika. Allahov Poslanik u citiranom hadisu savjetuje svoju suprugu, a samim tim i cijeli svoj ummet, da Allaha u odabranoj noći dozivamo Njegovim lijepim imenom El-Afuvv. I ne samo u odabranoj noći i ramazanu nego tokom cijele godine i života. Zašto baš ovo Allahovo lijepo ime?

El-'Afuvv je jedno od Allahovih lijepih imena koje se spominje na pet mjesta u Kur'anu, i to četiri puta zajedno s Allahovim lijepim imenom El-Gafur (El-Hadždž, 60; El-Mudžadele, 2; En-Nisa, 43; En-Nisa, 99) i jedanput s Allahovim lijepim imenom El-Kadir (En-Nisa, 149).

Primjećujemo da se El-Afuvv najčešće spominje uz El-Gafur i da oba imena podrazumijevaju Onoga Koji prašta grijeh, ali postoje određene razlike. Allahovo lijepo ime El-Gafur ima značenje Onoga Koji prašta i prekriva grijeh, dok lijepo ime El-'Afuvv ukazuje na Onoga Koji prašta i briše grijeh. To je brisanje grijeha sa listova plemenitih meleka i za njih čovjek neće biti pitan na Sudnjem danu. Umjesto grijeha čovjeku će biti upisano dobro djelo jer Allah, dž.š., kaže: *Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i Milostiv je!* (El-Furkan, 70) Pored toga, Allah će počastiti svoga roba da zaboravi taj grijeh ili, ako ga se nekada

sjeti, neće osjećati tegobu u svom srcu zbog toga.

Dakle, El-'Afuvv znači Onaj Koji prašta i briše grijeh Svojim robovima, Koji biva zadovoljan njima jer se kaju i Njemu tev-bom stalno vraćaju, pa će ih Allah počastiti blagodatima na ovom svijetu i uspjehom na budućem svijetu.

Svi smo potrebni Allahove milosti i oprosta jer ne postoji čovjek na zemlji koji ne griješi. Kaže Uzvišeni Allah: *I reci: "O robovi Moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će sigurno sve grijeh oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv."* (Ez-Zumer, 53)

Kada podignemo ruke, sjetimo se Allahovog lijepog imena El-Afuvv, stalno Ga tim imenom dozivajmo i učimo preporučenu dovu: „Allahumme inneke Afuvvun tuhibbul-afve fa'fu 'anni. - Gospodaru moj, Ti si Onaj Koji prašta i voliš praštanje, pa Te molim da meni oprostiš.“

Istiqfar ***olakšanje*** ***svake*** ***tegobe***

*Alma
Poljić-Alić*

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ko bude mnogo činio istigfar Allah će mu olakšati svaku tegobu, dat će mu izlaz iz svake situacije i opskrbit će ga odakle se i ne nada."

Jedna sestra pripovijeda da je njen suprug umro kada je imala trideset godina. Morala se sama brinuti za pet sinova i kćeri. Mnogo je plakala. Osjećala se nesretno, strah ju je obuzimao jer su djeca mala a primanja nedovoljna za život. Na kašičicu je trošila ono malo što je preostalo od imetka. Dalje kazuje: „Jedne prilike, sjedeći u svojoj sobi slušala sam jednog učenjaka kako govori: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Ko bude mnogo činio istigfar Allah će mu olakšati svaku tegobu, dat će mu izlaz iz svake situacije i opskrbit će ga odakle se i ne nada.' Nakon toga sam mnogo činila istigfar, a i od moje djece sam tražila da isto to rade. Kunem se Allahom da ni šest mjeseci nije prošlo, a Allah, dž.š., nam je dao obilnu nafaku. Jedan od mojih sinova je postao najbolji učenik, naučio je cijeli Kur'an napamet, ljudi su počeli da brinu o njemu, kuća nam se ispunila svakim dobrom. Uzvišeni Allah je uputio i čestitim učinio sve moje sinove i kćeri, lišio me brige, tuge i žalosti i postala sam najsretnija i najzadovoljnija žena."

Jedan suprug dijeli svoje iskustvo i kaže: "Kad god sam bio grub prema supruzi i kad bismo se posvađali ili imali bilo kakvih problema, od srdžbe bih odmah izašao iz kuće. No, odmah po izlasku iz kuće bi se u meni rodila neodoljiva želja da se vratim, za-tražim oprost i učinim je sretnom. Rekao sam joj za taj osjećaj, a ona me upitala: 'Znaš li zašto?' Tražio sam odgovor, a ona reče: 'Čim bi ti nakon naše svađe izašao iz sobe, ja bih mnogo i iz sveg srca činila istigfar, sve dok se ti ne bi vratio i usreo me.'"

Iz navedenog hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i dva životna primjera možemo uvidjeti važnost i moć istigfara. Zato nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da u svim prilikama izgovaramo istigfar rekavši: "O ljudi, tražite od Allaha oprost i pokajte se, zaista i ja oprost u svakom danu zatražim i po stotinu puta"

Hasanu el-Basriju dolazi čovjek i žali se da kiša nije dugo pala, a on mu reče: „Traži oprost za grijehe - uči istigfar!“ Dolazi mu drugi čovjek i žali se na neimaštinu, pa mu on odgovori isto kao i prvom: „Traži oprost za grijehe!“ Potom mu dolazi treći i žali se da mu je žena nerotkinja, a četvrti se požali da zemlja ništa ne rađa, pa i njima Hasan el-Basri poruči: „Učite istigfar - tražite oprost od Allaha!“ Prisutni rekoše: "Kako si ti Hasane čudan! Zar svakome ko ti se na nešto požali nudiš isto rješenje i kažeš: 'Traži oprost za grijehe!'" Hasan el-Basri im reče: "Zar niste čitali ajete iz sure Nuh: (...) i Nuh je govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprost jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašće, i rijeke će vam dati.' (Nuh, 10-12)

Ako želite biti sretni i zadovoljni, učite istigfar, jer Allah kaže: *Od Gospodara svoga oprost tražite i pokajte se, On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite.* (Hud, 3)

Ako želite da se sačuvate od nesreća i katastrofa, učite istigfar jer Uzvišeni Allah kaže: *A Allah njih kazniti neće sve dok među njima ima i onih koji oprost traže!* (El-Enfal, 33)

Kao što možemo primijetiti, istigfar je lijek za mnoge bolesti, rješenje za mnoge probleme, garant uspjeha i na ovom i na budućem svijetu. Zbog toga je vrlo važno da svakodnevno što više izgovaramo „esta-gfirullah“ i svom Gospodaru se približimo, jer ako mi Njega ne zaboravimo, zasigurno ni On nas neće.

Prihvatimo savjet koji su oporučivali svi poslanici svojim narodima, a to je da što više istigfar činimo ako želimo Allahove blagodati i sreću na oba svijeta.

Blagodati

se produžava zahvalnošću

*Almedina
Imširović*

Ako zastanemo i pogledamo sve ono što je Stvoritelj čovječanstvu podario, vidjet ćemo da su mnogobrojne Njegove blagodati: život, razum, ispravno vjerovanje, sluh, vid, govor, porodica, prijatelji... Međutim, u trci za dunjalučkim dobrima i uspjesima na njemu čovjek često zaboravlja date mu blagodati. A kada ih nismo svjesni, kada ih zaboravimo, postajemo nezahvalni.

Stručnjaci smatraju da upravo ta nesvjesnost, nezahvalnost na svemu što nam je dato i što imamo izaziva sve više prisutno nezadovoljstvo i nesreću današnjeg čovjeka.

Šta je zahvalnost?

Zahvalnost se definiše kao pozitivan osjećaj ili stav, kao odgovor na iskazanu dobrobit. U islamu ona podrazumijeva zahvalnost Stvoritelju, Allahu, dž.š., ali i

zahvalnost ljudima kao Njegovim stvorenjima. Od vjernika se traži da svoju zahvalnost Stvoritelju iskazuju svakodnevno i u svim prilikama, u dobru i zlu, jer nas vjera uči da Uzvišeni Bog iskušava ljude na različite načine, nekada sa određenim nedaćama i problemima, a nekada i raskoš i blagodati bivaju vid iskušenja. Oni koji se strpe u momentima iskušenja i zahvaljuju Bogu bit će nagrađeni, ali i onima koji u momentima općeg zadovoljstva, također, budu zahvalni, Bog će im još više dati i njihovu radost uvećati. O ovome govori Poslanik, a.s., kada kaže: "Čudan li je primjer vjernika! Svako stanje u kojem se nađe je dobro za njega, a to nije slučaj ni sa kim drugim osim sa vjernikom. Ako ga zadesi kakva radost on se na njoj zahvali, pa zato biva nagrađen, a ako ga zadesi kakva nedaća on se strpi pa i za to biva nagrađen." (Muslim)

Jer, iskušenja nas jačaju, nakon njih uvidimo koliko neke stvari podrazumijevamo, koliko smo nesvjesni datih nam blagodati. Tako, naprimjer, čovjek koji je obolio, iskušan bolešću, shvati kolika blagodati je zdravlje.

U iskušenjima se sjećamo našeg Stvoritelja, obraćamo Mu se, tražimo od Njega pomoć, izlaz, vraćamo Mu se. Pa zar da Mu ne budemo zahvalni na tome iako je u pitanju trenutna tegoba?!

S druge strane, zahvalnost u blagostanju je garancija za uvećanje istog, a njen izostanak razlog zbog koga Allah prijete kaznom. Uzvišeni kaže: *Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti.* (Ibrahim, 7)

Pripisuje se Aliji, r.a., da je rekao: "Blagodati se produžava zahvalnošću, što se više zahvaljuje blagodati je veća. Allah neće prestati da povećava blagodati sve dok rob ne prestane da zahvaljuje."

Bitno je naglasiti da osim svom Stvoritelju čovjek treba biti zahvalan i ljudima, i to jedno drugo ne isključuje. Allah nas na mnogim mjestima u Kur'anu poziva na dobroćinstvo i zahvalnost ljudima za učinjeno nam dobro.

Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. (Lukman, 14)

Prenosi se da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ko nije zahvalan na nečemu malom, nije ni na velikom; ko nije zahvalan ljudima, nije zahvalan ni Allahu. Spominjati i govoriti o Allahovim blagodatima je zahvalnost, a ne govoriti o njima je nezahvalnost."

Kako biti zahvalan?

U predajama stoji da su pitali jednog našeg dobrog prethodnika: „Šta za tebe znači zahvalnost očiju?“ Odgovorio je: „Ako vidim dobro ja ga obznanim, a ako vidim zlo ja ga sakrijem.“ „A šta je po tebi zahvalnost ušiju? - pitali su ga dalje. Odgovorio je: „Ako čujem dobro trudim se da ga zapamtim, a ako čujem zlo odbacim ga.“ Zatim je upitan: „Šta za tebe znači zahvalnost ruku?“ Odgovorio je: „Da njima ne uzimam ono što mi ne pripada i da ne uskraćujem Allahovo pravo koje ima u njima?“ Na kraju je upitan: „A šta je za tebe zahvalnost nogu?“ Odgovorio je: „Ako znaš nekog čovjeka koji je umro, a ti mu zavidiš na dobrim djelima koja je radio na ovom svijetu, onda idi njegovim putem. A ako ga znaš po lošim djelima, onda nipošto ne idi tim putem. U oba slučaja češ biti od onih koji su zahvalni Allahu.“

Allahov Poslanik, a.s., uči nas da zahvalnost ljudima iskazujemo tako što ćemo na dobročinstvo uzvratiti istom mjerom. Ako nismo u mogućnosti istom mjerom, onda u mjeri u kojoj možemo, a uvijek možemo spominjati dobročinitelja po lijepom među ljudima ili za njega uputiti dovu Allahu.

Dakle, koristiti blagodati za dobro, a ne na štetu sebi ili drugima, govoriti o njima - čin je zahvalnosti na istima. Tako smo zahvalni na blagodati zdravlja kada se suzdržavamo od svega što bi ga moglo ugroziti; na blagodati govora kada govorimo lijepe riječi i suzdržavamo se laži, ogovaranja, sumnjičenja, klevete, proklinjanja i svakog drugog ružnog govora, kada se zahvaljujemo ljudima na učinjenom dobru, kada

govorimo o dobru, ističemo dobro kod drugih; na datoj nam djeci kada ih odgajamo u duhu pozitivnih vrijednosti; na roditeljima kada brinemo o njima; na blagodati pitke vode kada je ne rasipamo i kada ne zagađujemo izvore; na imetku kada udjeljujemo iz njega za našu porodicu, siromašne, učenike; na datom nam znanju kada druge podučavamo; na ugledu, datoj nam funkciji kada odgovorno obnašamo povjerene nam funkcije; a posebno da - kada vidimo nekoga ko nije upućen ili nekoga ko čini neko loše djelo - ne upiremo prstom na njega i ne presuđujemo, nego da budemo zahvalni Bogu što nam se smilovao i sačuvao nas iskušenja zablude i činjenja loših djela.

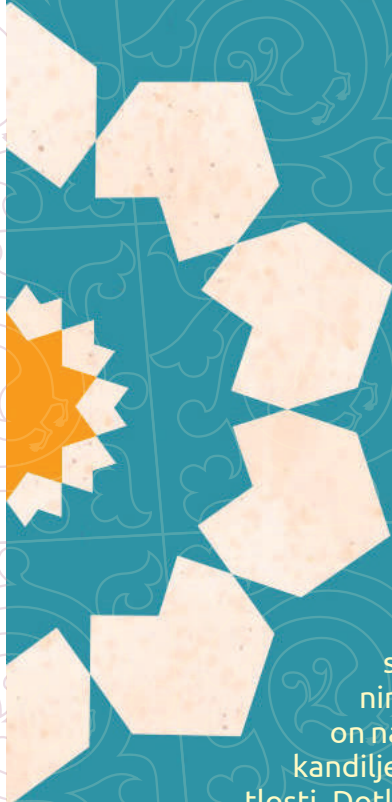
I možda baš zato što nam je danas većina toga nadohvat ruke nismo ni svjesni blagodati našega vremena. Zastanemo li i razmislimo: nikada ranije nismo imali ovako izobilje hrane, pristup obrazovanju, mogućnost putovanja, olakšanu komunikaciju, ugodnost stanovanja... a općenito djelujemo nezadovoljni! Da nam je više, bolje, drugačije. I uredu je težiti ka tome, ali pod uslovom da smo svjesni i zahvalni na onome što sada i ovdje imamo.

Nalazimo se u mubarek-mjesecu ramanu, koji je prilika za promjene, prilika za razgovor sa sobom, za popravljavanje sebe. Pogledajmo oko sebe, fokusirajmo se na ono što nam je dato, a ne na ono što nemamo, razmislimo koliko smo uopće svjesni datih nam blagodati, da li smo zahvalni na njima, šta možemo na tom polju promijeniti, poboljšati? A uvijek možemo! Bogu zahvaljujemo i iskrenom dovom.

U mjesecu posta, kada se dova postaća ne odbija, iskoristimo moć dove. U njoj se zahvalimo, tražimo oprost, molimo za sve što je dobro za nas (i one oko nas) i tražimo zaštitu od svakog zla. „Gospodaru naš, pomози nam da se Tebe sjećamo i da Tebi zahvalni budemo i da Tebi na najljepši način pokorni budemo!“

Sjećanja na ramazan

Alem
Dedić

Istražujući i opisujući običaje Bošnjaka krajem 19. i početkom 20. stoljeća Antun Hangi, između ostalog, opisuje ulogu i značaj posta i ramazana u životu bosanskih muslimana. U svojoj knjizi *Život i običaji muslimana u Bosni i Hercegovini* tako kaže da “uvečer, kada se je mladak pokazao, zagruvaju topovi, a odmah iza njih oglasio se je eno i mujezin sa munare i javlja pravovjernima da je post nastao. (...) Dok on na munari uči, izvjesuje redom kandilje i začas sva je munara u svjetlosti. Dotle su eno i džamiju rasvijetlili, a narod hrli u kuću Božiju, da se Bogu pomoli i da džamiju daruje svijećama koje će ju kroz cijeli mjesec rasvijetljivati. Čim je džamija ljepše rasvijetljena, tim veća čast onima u čijem je džematu” – piše Hangi o početku ramazana.

Iako je i Antun Hangi lijepo opisivao ramazan u bošnjačkim mahalama, nama su u ovom tekstu još dragocjenija svjedočanstva uvažene Melihe Terzić i poštovanog Hasan-ef. Spahića.

Profesorica bosanskog jezika Meliha Terzić rado se prisjetila svojih ramazana u rodnoj Tuzli, ali i Sarajevu gdje je studirala. Posebna su njena sjećanja i na ramazane u Behram-begovoj medresi.

“U ramazanu ima svako svoj ramazan. Zajedno ga dočekamo, puno ramazanskog dijelimo, pa ga ispratimo, a ponesemo sa sobom i čuvamo u sjećanju ono po čemu je taj ramazan bio poseban. Moglo bi se reći da oko ramazana okupljamo svoje živote i oni u nizu su kao magistrala koja kreće iz djetinjstva, od prvih zapamćenih, od prvog pravog posta, i sve ostalo joj se pridružuje kao druge i drukčije vremenske dionice. Duga je godina, neke naročito, ali nema vremena koje nije ono prije i ono uz ramazan. Upravo kad blijedi pouzdano sjećanje na prošli, počnemo misliti na onaj koji dolazi. Tako se proteže ramazansko vrijeme, i široko i duboko.

Nemoguće je nama mahalskoj djeci ovih starih generacija vratiti slike iz djetinjstva a da se u njima ne pomoli ramazansko svjetlo i onda oživi neka draga lica i dragocjene momente, otvori neke kapije, sobe u kućama od kojih su mnoge davno srušene i tog svijeta više nema. U jednoj takvoj čija avlija mi i sada, poslije sedamdesetak godina, nudi svoju ljepotu i mirise kad se osamim i zamislim, postila sam prve ramazane. Tu mi je mati ‘našivala post’ kad sam već pokušavala da se pridružim postačima, a bila tek sitna curica.

Nježno buđenje na sehur (govorili smo ručak); tiha domaća sofru u noćnom satu; kraći ili duži ramazanski dan pa prediftarsko vrijeme. Mati priprema hranu za sofru koja će biti puno više od objeda u nekom

drugom mjesecu, i nikad to nećemo zvati večerom, a jela su probrana, ramazanska. Strpljiva, prihvata da mi odvoji neke slane i slatke zalogajčice koje ću pojesti uz iftar. Zamirisalo malom postaču sa šporeta. To je nekad nadjev za šareni burek, pa za kajmačnicu, a sve će to biti i u jufkama pita koje ćemo imati na sofri.

Cijela mahala i naš sokak drukčije diše i oglašava se. Otac sve češće uzima Kur'an i okupi nas poziv da sve ostavimo i nađemo mjesto uz njega. Poziv je dolazio i s prvim ajetima, to je bilo dovoljno i kad nam ne bi najavio. Pošto je završio medresu, prva službovanja je obavio kao vjeroučitelj. Lijepa je to privilegija za porodicu. Dodatno poštovanje prema babi.

Pohodi me jedno sjećanje, nije prvi put. Majci je ramazanski dan počeo s teškom glavoboljom i postajalo joj je sve teže. Šalje me ocu na posao da pitam može li prekinuti današnji post. Više trčim nego što hodam, a znam i ishod. Babo će me poslati kući s izunom. Vratit ću se žurno, brže nego što sam došla.

Pred sami iftar, kad je sofrta skoro spremna, mi najmlađi izliječemo na sokak da (u) gledamo kandilje. Voljeli smo donijeti taj haber u kuću, bilo nam je važno da budemo telali koji svjedoče svečanom završetku ramazanskog dana u prvoj akšamskoj sekundi.

Mati bi mi tih dana počesto stavljala u ruke pokriveni sahan da odnesem za neku iftarsku sofrtu. I nama su dolazile te hedije. Svaka kuća je imala svoj ramazanski miris i atmosferu. Osjećalo se to već na avlijskoj kapiji.

Kad me mladost, studij, život uputio u Sarajevo, i tamo su mi sretno tekli ramazanski dani a upamtila sam iftare u rodbinskim kućama u gizdavim mahalama ponad Bašćaršije. I sarajevski ramazanski ezani su ostavili eho u mojoj duši. Tada sam dolazila u roditeljsku kuću u rodnom gradu pomalo kao ramazanski musafir.

Naše porodične ramazane obogatili su i drugi, pravi musafiri. Ne samo da se uoči ramazana obilazila rodbina da se tim zijaretima ozvaniči njegov dolazak nego

se nastojalo povezati s rodbinom tokom cijelog mjeseca. Ali ne samo s onom s kojom smo bili sugrađani i obavezno smo se pozivali na iftare. Doputovali bi neki bliski rođaci iz drugih naših čaršija da podijele nešto od ovog ramazana s nama, mi s njima. Onda smo dugo sijelili poslije teravihanamaza pa bi se to skoro sastavilo sa sehurom – pretvarali smo noć u dan. Između dva susreta s tom rodbinom prošlo bi vremena jer se nije puno putovalo, a još nam se nisu bili instalirali telefoni u kućama i životima. Bili smo željni jedni drugih i svojih razgovora. U dušama je bilo prostrano pa smo imali mjesta za sve i u skućenom stambenom prostoru.

Poslije, kad je kuća opet temeljito čišćena, trebalo je sve da blista (pralo se i ono što je još bilo čisto), isto kao pred ramazan, miješala se neka posebna sjeta roditelja zbog odlaska ramazana s radosnim momentima kojim se najavio Bajram.

U mom životu je nastupilo posebno dragocjeno vrijeme onda kad smo se borili za opstanak na rodnoj grudi. Godina je 1993. Behram-begova medresa obnavlja rad i pozvali su me da se pridružim nastavničkom kolektivu. Bila je to divna prilika, privilegija da budem uz te graditelje za budućnost koji su krenuli u veliki poduhvat podižući novu staru medresu onda kad se oko nas ruši, nemilosrdno uništava i zatiru tragovi našeg višestoljetnog bošnjačkog islamskog života. Tad je moj radni dan bio potpuno u skladu s ezanima a ramazani svečano kolektivno dočekivani i divno nometano u svemu ispoštovani. Ne mogu ne biti na posebnom mjestu. Medresanska mladost je svemu dala svoj doprinos. Bili su mi značajni i zanimljivi njihovi ramazanski dnevници pisani često veoma nadahnućto, iako s moje strane „naručeni“ odnosno zadani. Približili su mi svoju ramazansku praksu, svoje ramazane. Žao mi je što nisam skupila te radove i tražila da ih objavim. Neki su bili pravi eseji.

Kasnije, prošli su još mnogi ramazani i svrstali se među one obasjane dionice na životnoj stazi, one ispod kandilja. To je bilo bogato vrijeme koje nije minulo bez dubokog traga. Zahvalna sam Uzvišenom za sve

svoje ramazane u ramazanima”, kaže prof. Meliha Terzić.

Hasan-ef. Spahić, koji je od 1990. do 2018. godine bio predsjednik Izvršnog odbora Medžlisa Islamske zajednice Tuzla, rado se sjeća dječaćkih ramazana koje je provodio u rodnim Raincima Donjim (Kalesija). Sjećanja na to vrijeme od prije skoro sedamdeset godina nisu izbljedila i sa sobom nose posebne emocije.

“Prve slike koje mi dolaze pred oči kada pomislim na ramazan jesu iščekivanje iftara. Sjećam se, djeca izađu na ulicu i čekaju mujezina. Kod nas, u Raincima Donjim gdje sam rođen i živio do dolaska u Tuzlu, mujezin bi stavio merdevine i penjao bi se na jedno drvo, a sve kako bi se taj njegov ezan mogao čuti što dalje. Jer, prije u taj vakat nije bilo satova, pitanje je koliko je uopće bilo kuća u jednom džematu koje su imale satove. Tako smo mi iščekivali iftar, živa su mi sjećanja, djeca trče ulicom, dozivali su (mujezin se zvao Bego), pa bi govorili: 'eno Bego uči ezan'. Dakle, iftar je. Što se tiče sehura, i tu imamo interesantan detalj. Imali smo jednog čovjeka koji je prolazio selom sa bubnjem i oglašavao da je sehur.

Svi pamtimo one naše prve ramazane, kada smo bili djeca, kad smo počeli da postimo. Ti ramazani su posebni i oni se ne zaboravljaju. I sada imam pred očima one trenutke iščekivanja poslije podneva kada se bliži iftar. Mati počinje spremati iftar, pa se gleda šta će biti za iftar. Taj miris hrane je nešto posebno.

Bilo je, da spomenemo i to, provokacija koje su bile najčešće u školi, od strane nastavnika. Sad imam 73 godine, a u to vrijeme kad sam išao u školu, bilo je provokacija, nekada uz smijeh, kao šalu, ovaj posti, onaj ne posti, uz dobacivanja nastavnika.

Djeca su uz ramazan manje zaduživana od strane roditelja kada su u pitanju poslovi, a to se može odnositi i na odrasle. I stariji su smanjivali poslove koliko god su mogli, a pogotovo ako je bilo ljeto kada ima teških poslova. Dan je bio dug, a u to vrijeme nije bilo ni traktora, nije bilo ni kombajna za vršenje pšenice, nego se radilo, sjećam se, sa konjima, vrhla se pšenica, kasnije su bile

vihare, nešto primitivno sve dok nisu počeli kombajni. Sjećam se dobro da se žela pšenica, kosilo se, ali najveći broj ljudi je postio, u to vrijeme je bila velika sramota da neko ne posti.

Posebne su bile teravije, klanjalo se po džematima. Podaleko su bile džamije od nekih zaselaka tako da je svaka mahala imala jednu kuću u kojoj bi se okupljali oni najbliži, ali Boga mi napuni se ta kuća. Muškarci su išli, žene vrlo rijetko. Sjećam se dobro da se dosta pušio duhan, to se zadimi, ali eto šta možemo, to je bila ičkija (izrazita sklonost, strast, op. Alem Dedić), većina starijih ljudi je pušila. Sjećam se onih zadimljenih soba, razgovora pred iščekivanje jacije-namaza i teravije. Da spomenemo još da je svaka imućnija kuća pravila zajedničke iftare u zaseocima. Sjećam se da je efendija organizovao jednim danom, čini mi se bilo je to četvrtkom, dersove za žene.

Kada razmišljam o predmetima koji su mi ostali u sjećanju vezano za ramazan, a opet je to vezano za pripremanje iftara, najviše mi je ostala u sjećanju sinija, pripremanje pita, oklagija. Sjećam se i da su u kućama iznad prozora bile rafe na kojem su žene stavljale čankove sa mlijekom, pa se ukiseli mlijeko ili sutlija. A sve me to opet podsjeti na zajedničke iftare. Pripremala se obimnija hrana, obavezno su morale biti pite i za iftar i za sehur, naravno i čorbe. Sjećam se dobro da smo uvijek u mojoj kući, jer smo uvijek imali po dvije-tri krave, dakle uvijek ujutro za sehur je obavezno moralo biti mlijeko sa nadobrenom prohom.

Prije je bilo u mahalama više ramazana nego danas, više su se pripremale avlije za početak ramazana. Očiste se avlije, ako je ljeto onda se pokosi, ako je zima onda se snijeg očisti. Dakle, uredi se avlije i tokom ramazana se vodi računa da su avlije uredne, čiste. Bezbeli i kuće se pripremaju, čiste, posebno se pridavalo važnosti ramazana", prisjeća se Hasan-ef. Spahić.

Tradicijsa ramazanijsa i idijsa u bošnjaačkooj poeziji

Nedim
Alić

Pjesništvo je nekada bilo jedan od najvažnijih segmenata nacionalnog, kulturnog i društvenog prestiža. Nezaustavljivi napredak novih tehnologija, digitalnih medija, televizije, interneta i društvenih mreža taj su status umjetnosti riječi, knjige općenito kao i mnogih drugih civilizacijskih vrijednosti duboko uzdrmale i potisnule sa globalne scene. U tom smislu reprezentacija islama, ramazana i bajrama, također, doživljava svoj preobražaj kroz nove oblike digitalne vizualizacije i simulacije, a što gotovo neopaženo utječe i na življenje same vjere, ljudsko ponašanje, odnosno našu ramazansku i bajramsku praksu.

Zbog toga je potrebno u ovom vremenu hiperrealnosti reafirmirati živu riječ, razgovor, pisanje i čitanje kao iskonske ljudske potrebe, koje su imanantne čovjekovoj prirodi i duši, kako bismo u jednom slobodnijem i iskrenijem ambijentu, daleko od agresivnih digitalnih slika, simbola i simulakruma lakše

spoznali sebe, svijet oko sebe i sve ono što jesu znakovi Božije svemoći. Isto tako, reafirmacija svih onih vitalnih segmenata bošnjačke tradicije u najširem smislu nasušna je potreba kako ne bismo zaboravili sve ono što čini naš identitet.

Višedimenzionalnost i ljepota književnosti u tom smislu, kao što je to bilo uvijek, može imati važnu ulogu u što potpunijem i harmoničnijem ramazanskom i bajramskom doživljaju. Uostalom, u prvih pet objavljenih ajeta Kur'ana sadržane su dvije osnovne i prepoznatljive osobine književnosti - čitanje i pisanje?

Čitaj, u ime Gospodara tvoga, Koji stvara,

stvara čovjeka od ugruška!

Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj,

Koji poučava peru,

Koji čovjeka poučava onome što ne zna.¹ (El-Alek, 1-5)

¹ Kur'an s prijevodom, preveo Besim Korkut, El-Kalem, Sarajevo, 2005.

Iskonska vjera Božija iznova je obznajena Muhammedu, a.s., u blagoslovljenoj i mirnoj ramazanskoj noći Lejletul-kadr dok je usamljen boravio u pećini Hira na brdu Nur, najveličanstvenijim i najljepšim riječima koje nas pozivaju na čitanje, pisanje i usvajanje znanja. Ramazan nas svake godine podsjeti da je islam vjera Knjige u najširem značenju. Kultura čitanja je najbolji put spoznaje vjere i duhovnosti, smisla života i svijeta koji nas okružuje. Književnost, pisana riječ i literatura općenito nemjerljiv je izvor kolektivnog pamćenja i opstanka jednog naroda, čak i u najtežim vremenima, ekonomske, političke i svake druge krize.

Historija bošnjačke književnosti, između ostalog, bilježi primjere kontinuirane obnove tema i motiva pobožnosti i religioznosti, a posebno one koje su vezane za ramazane i bajrame. Naši pisci su svojim djelima uvijek nastojali otkriti tajne, obuhvatiti blagodati i ljepote ovih mubarek-dana, od poezije na orijentalnim jezicima do savremene i recentne književne prakse. Prizori i motivi (pred) iftarskog ambijenta, ramazanskih večeri, bajramskog jutra, porodične atmosfere, ibadeta, adeta i običaja uvijek su bili dio književnog saživljavanja sa posebnostima ovih blagoslovljenih dana. Tako se tradicija *ramazanija* (ramazanskih pjesama) i *idija* (bajramskih pjesama) na različite načine održala sve do danas u našoj književnosti.

Bošnjački alhamijado pjesnik Abdulah Bjelevac (1857–1905), otac poznatog romanopisca Abdurezaka Hifzi Bjelevca, piše stihovane čestitke i dobrodošlice Bajramu pod naslovom *Tebrik* i *Evo nami sad proljeće lipo doleti*.

*Bog veselo da učini Bajram vam,
kao Bajram, i ostale dane vam!*

(...)²

2 Abdulah Bjelevac, "Tebrik (Čestitka)", u: *Zbornik alhamijado književnosti*, Preporod, Sarajevo, 1997, str. 234.

Riza-beg Kapetanović (1868-1931), jedan od prvih bošnjačkih pjesnika koji piše latinicom, već 1901. godine u *Beharu* objavljuje pjesmu *Ramazaniju*.

*Večer je tiha, vedra i blaga,
Tisućam zv'jezda nebo se šara,
Tisuć kandilja treperi blista,
U divnom sjaju s vitih munara.*

*Glas mujezina dolom se stere,
Dvorogi mjesec vrhunce zlati;*

*Kroz tihu, vedru, čarobnu večer,
Svuda se uče hak salavati.*

(...)

„Allahu ekber! — Allahu ekber!”

Svemirom glas se nebu talasa:

„Bože, Ti dovu kabul učini —

Bože Islamu ljubavi, spasa!”³

Pobožne pjesme Muse Ćazima Ćatića (1878-1915), jednog od najboljih bošnjačkih pjesnika, antologijski su primjeri umjetničke prezentacije vjerskih istina, Kur'ana i ramazana.

*Suton se spušta, mirisav k'o smilje,
I siplje zemljom svoje nujne čare -
gle, mujezini već pale kandilje
i sv'jet ostavlja trge i pazare,
a suton pada, mirisav k'o smilje...*

(...)

3 Riza-beg Kapetanović, "Ramazanija", *Behar*, godina 1, 1900/1901, broj 18, str. 277.

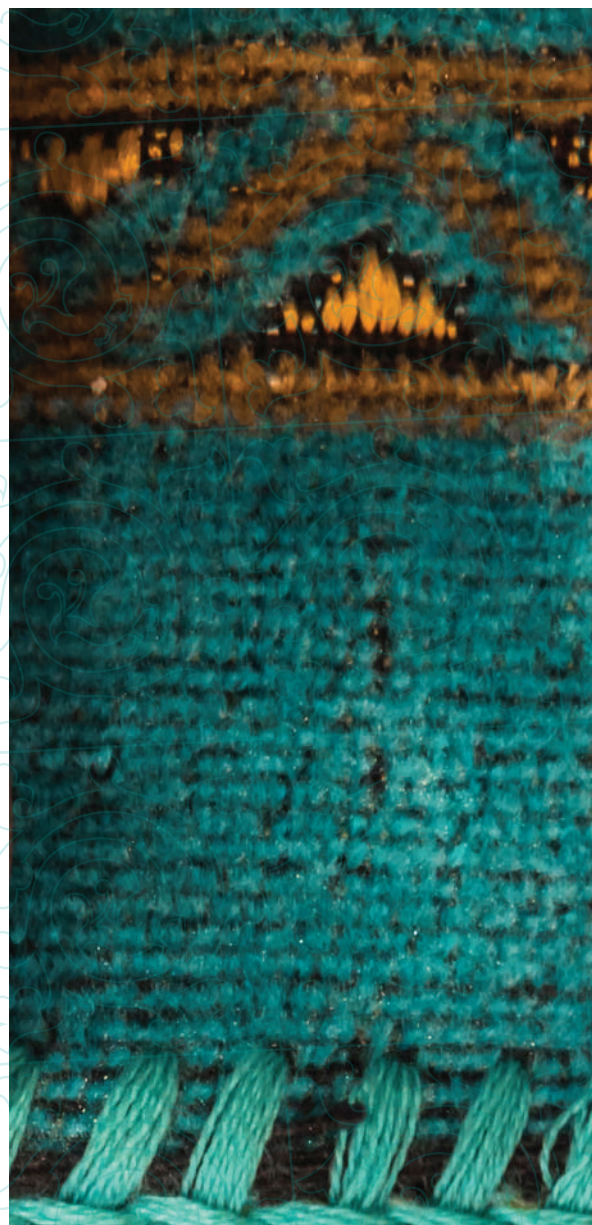
*I, gle, najednom, svjetlost neka sinu
s tabije bijele, k'o nur s Tura da je,
a sa njim zvuk se po vazduhu vinu -
Zvuči l' to svjetlost ili to zvuk sjaje?
Večernji anđeo to iz topa sinu.
(...)⁴*

O ramazanu i bajramu su pisali pjesnici novije i savremene bošnjačke književnosti kao što su Safvet-beg Bašagić, Šemsudin Sarajlić, Nazif Resulović, Mustafa Hadžigrabčanović, Enver Čolaković, Rešad Kadić, Atif Kujundžić, Amir Talić itd. Nerijetko su njihove pjesme izražavale radost zbog dolaska i nostalgiju zbog prolaska ramazanskih i bajramskih dana, ekspresiju vlastite pobožnosti i skromnosti. U periodu socijalističke Jugoslavije prešućivani i zanemareni bošnjački književnik Enver Čolaković (1913 - 1976), čiji se bogati književni opus još uvijek istražuje i objavljuje, napisao je pjesme *Ocu pred Bajram* (1945) i *Na Bajram* (1949) evocirajući uspomene na ramazane i bajrame iz svog djetinjstva, na oca i majku, na neka sretnija i slobodnija vremena kada je njegova porodica bila na okupu.

*Noćas smo tiho na zadnjoj teraviji
ispratili ramazanske noći...
Plakao sam, oče, u praznoj džamiji.*

*Sutra, kad Bajram vedre radosti
zasja u suncu jesenjeg dana
i kad se prpošne zdrave mladosti
ljubiti stanu - ja, do svog stana*

4 Musa Ćazim Ćatić, "Ramazanska večer", u: Zilhad Ključanin, *Panorama pobožne bošnjačke poezije*, Behrambegova medresa, Tuzla, 2000, str. 30.

*Tužan ću doći i niko neće
stisnuti mi ruku, zaželiti sreće*

*i život dugi, - pa ću tri tihe
Za tebe i majku proučiti fatihe.⁵*

Poezija je još od poslanika Muhammeda, a.s., jedan od načina kako se reafirmiraju islamske vrijednosti i poruke. Bošnjački pjesnici su, također, dali značajan doprinos u razumijevanju umjetnosti riječi kao iskre Vječnog duha čija je osnovna uloga da odgaja pojedinca i zajednicu. O tom putu ka Božijem zadovoljstvu i Njegovoj blizini, unutarnjem miru i radosti muslimana - koji se kroz različite oblike međuljudske solidarnosti reflektuju na širu zajednicu - govore upravo ramazanije i idije naših pisaca.

5 Enver Čolaković, *Bosni*, priredio Esad Čolaković, Zagreb, 1998, str. 225.

Ramažan u našim školama

Ramažan je mubarek-mjesec čiji dolazak osjetimo još ranije, u redžepu i ša'banu. Blagi smiraj, ibadet, mir i spokoj koji nagovještavaju njegov dolazak osjete se u svakom domu. Tako i mi, učitelji i učenici, u svom drugom domu, u našoj školi, osjetimo njegov mubarek dolazak. Ne prepuštamo se samo osjećajima, već polahko pripremamo doček najodabranijem mjesecu u godini. Zidove naše učionice okitimo ispisujući hadise o mubarek-mjesecu, uređimo panoje u njegovu čast, a na oglasnoj tabli škole odbrojavaju se dani do njegovog dolaska. Tu se naši učenici informišu o svakom nastupajućem mubarek-danu mjeseca ramazana, a svaki učenik je dužan da pod tim rednim brojem ispiše jedan hadis koji ćemo zajedno pročitati i o njegovim poukama razgovarati. Školske obaveze u mubarek-mjesecu se lahko nose, jačamo se svaki dan, učimo o svemu što nas čini boljim ljudima. Jačajući naše školske safove u mubarek-mjesecu postajemo bliži jedni drugima. Naš moto je Poslanikov hadis u kojem se kaže: "Olakšavajte jedni drugima, nemojte otežavati."

Učenice trećeg razreda JU Srednje medicinske škole u Tuzli Lejla Dobrinjić, Amila Vrtačić i Lamija Mulahalilović ispričale su nam kako one doživljavaju mubarek-mjesec ramazan.

"Postiti sam počela još kao mala djevojčica i svake godine sam u mjesecu ramazanu znala samo za radost. Sve mi je bilo olakšano i moje je bilo samo da postim, ibadetim i činim dobra djela. Međutim, polaskom u srednju školu susrela sam se sa određenim poteškoćama. Putujem duže od sat vremena, ustajem rano, a na spavanje idem kasno. Moj prvi ramazan u srednjoj školi je bio težak. Prvi put sam osjetila šta, zapravo, predstavlja mjesec ramazan. Naime, nije isti osjećaj postiti kada je sve olakšano i postiti kada nema dovoljno vremena za spavanje, ili za odmor, nego je sve puno teže. Moj prvi ramazan u srednjoj školi ujedno je i moj najdraži ramazan do sada. Pokazao mi je koliko sam jaka, koliko toga mogu izdržati i podnijeti. Osjetila sam da, i kada je najteže, dragi Bog daje snage i da se sve može postići. I zaista, svaki naredni ramazan je teži od prethodnog, predstavlja veći izazov od prethodnog, ali je i miliji od prethodnog. Svakom novom ramazanu se radujem kao mala djevojčica i ne plašim se novih prepreka, jer znam da ih mogu prevazići. U toku mjeseca ramazana duša mi je posebno ispunjena. Noći provodim u ibadetu bez obzira što sutra moram u školu i što se kući vraćam kasno, ali se sve nekako stigne. Zato, iskoristimo ramazan kao dar od Boga, koji nam je On velikodušno podario, koji je tako poseban, pun blagodat i koji čini čuda za čovjekovu dušu", kazala je Lejla.

"Ramazan je mjesec koji unosi posebnu atmosferu i duhovnu bliskost. Kroz svoje lično iskustvo, shvatila sam koliko je ovaj mjesec važan za muslimane širom svijeta. Kada ramazan nastupi, moj životni ritam se promijeni. Budim se ranije nego obično kako bih imala dovoljno vremena za sehur. To je vrijeme kada osjećam posebnu povezanost sa svojom vjerom i svojom zajednicom, znajući da dijelimo svi isti cilj - približavanje Allahu. Tokom dana, dok postim, osjetim fizičke izazove, ali i duhovnu snagu koja me vuče naprijed. Osjećam se posebno što imam priliku očistiti svoje tijelo i dušu od svakodnevnih briga i tereta i fokusirati se na svo-

me podsjeća na važnost samodiscipline, zahvalnosti i ljubavi prema bližnjima, kao i na vrijednosti koje želim negovati tokom cijele godine. Uz sve ove duhovne aspekte, ramazan mi, također, pruža priliku da se povežem sa svojom zajednicom na je-

ju povezanost sa Allahom. Molitve, čitanje Kur'ana i razmišljanje o svojim postupcima - postaju najvažniji dio moga dana. Kroz post i duhovne aktivnosti razvijam veću svijest o svojim postupcima i trudim se da budem bolja osoba, kako prema sebi, tako i prema drugima. Osjećam se motivisano da prevazilazim sve svoje mane i trudim se da budem što bolja verzija sebe. Ramazan

dan poseban način, kroz društvene aktivnosti poput dobrovoljnog rada, dijeljenja obroka i organizovanja zajedničkih iftara. Ramazan me podučava koliko je važna solidarnost i briga za one koji su manje sretniji od nas. Općenito, moj doživljaj ramazana je ispunjenje duhovnošću, zajedništvom i samopoboljšanjem. Ovaj mjesec me podstiče da budem još bolja osoba i da cijenim

sve blagodati koje imam. Kroz post i molitvu osjećam se bliže Allahu, dž.š., i svojoj vjeri, gradeći tako temelje za duhovni rast i razvoj koji će trajati i nakon što prođe ramazan", kazala je Amila.

"Ramazan se bliži i ja osjećam njegov dolazak. To je mjesec novih šansi, nade, oprosta i mira koji se ne može porediti ni sa jednim drugim. Mjesec u kojem su dove najiskrenije, zikr najsnažniji, a namaz najposebniji. Ramazan je i mjesec u kojem se porodica i dragi prijatelji najčešće viđaju i kada se ukusni iftari za večeru spremaju. To je mjesec ljubavi i harmonije, sreće i zadovoljstva", kazala je Lamija.

Škole su primjer lijepog dočeka mubarek-mjeseca, a tome svjedoče naši vjeroučitelji i učenici. Profesorica islamske vjeronauke Mubera Ibreljić o obilježavanju mubarek-mjeseca ramazana u JU MSŠ "Hasan Kikić" kaže:

„U našem divnom domu, Mješovitoj srednjoj školi „Hasan Kikić“ u Gradačcu, ramazan se dočekuje kao najplemenitiji gost. Znamo da gosta treba dostojno dočekati, pa upravo tako postupamo i u našoj školi. Cijeli ovaj mjesec obilježen je i ozračen duhom zajedničkih iftara za uposlenike naše škole, što služi kao primjer našim učenicima, da se ugledaju na svoje profesore i da nastavljaju tradiciju. Nisu rijetki pozivi učenika upućeni profesorima na zajedničke iftare i ramazanska druženja. Tim iftarima prisustvuju i učenici drugih religija, ističući na taj način važnost poštivanja drugog i drugačijeg. Ramazan se u Mješovitoj srednjoj školi „Hasan Kikić“ u Gradačcu obilježava i pomaganjem socijalno ugroženih kategorija, kako bi i oni svoje sehure i iftare mogli dočekivati na što ljepši način. Time podstičemo i naglašavamo važnost pomaganja drugim. Pored tih aktivnosti, u školi se, u duhu islama i ramazana, organizuju takmičenja iz oblasti hadisa koji govore o vrijednostima ramazana. Školu svečano pripremamo i ukrašavamo raznim panoima, levhama i literarnim radovima u čast najdražeg gosta. Još jedna aktivnost koja je izuzetno primijećena kod naših učenika i na koju sam posebno ponosna jeste obavljanje teravih-namaza u nekom od džemata grada Gradačca. Na kraju,

možemo zaključiti da odlaskom posebnog gosta, mjeseca ramazana, u našim srcima ostaje tuga, ali i nestrpljivo iščekivanje narednog koji će doći tek nakon godinu dana. Strpljivo čekamo njegov povratak.“

Učenici JU MSŠ "Hasan Kikić" kažu: „Ramazan u našoj školi predstavlja poseban mjesec. To je jedinstveno vrijeme zajedništva i solidarnosti. U okviru našeg razreda organizujemo iftare koji uključuju i učenike i profesore. Svi se međusobno podržavamo, dijelimo utiske i provodimo vrijeme zajedno. Pažljivo vodimo brigu o našem duhovnom putu, jačamo povezanost među učenicima i profesorima, gradeći poštovanje i razumijevanje prema našoj vjeri.“ (Aldina Britvarević, IV razred Ekonomske škole, JU MSŠ "Hasan Kikić" u Gradačcu)

„Budući da se u ramazanu nagrada za dobra djela udvostručava, u dosadašnjim aktivnostima smo se, pored zajedničkih iftara, trudili da budemo više društveno korisni. S obzirom da u našoj školi postoji mesdžid, namaze nastojimo obavljati u džematu kada smo u mogućnosti, dok slobodno vrijeme odmora iskorištavamo za razmjenjivanje poučnih sadržaja. Već četvrtu godinu tradicionalno organizujemo iftar za profesore i naš razred. Cilj nam je motivisati mlađe generacije na izvršavanje vjerskih obaveza i podsticati ih na važnost društvenog djelovanja.“ (hfz. Ahmet Mulaomerović, IV razred Ekonomske škole, JU MSŠ "Hasan Kikić" u Gradačcu)

Učenici iz Brčkog, također, su podijelili sa nama svoja iskustva o tome kako dočekuju mubarek-mjesec ramazan:

"Mjesec ramazan je mjesec koji cijele godine željno iščekujemo, te se već pripremimo za taj nadolazeći, nama najposebniji i najljepši mjesec. Meni škola, trening i obaveze nikada nisu predstavljale prepreku za post, naprotiv, volim kada imam mnogo obaveza jer mi vrijeme brže prođe i ne razmišljam mnogo o gladi i žeđi. Kada dan provedem u kući, na krevetu, a postim, nije mi isti osjećaj kao kada radim nešto tokom posta. Prosto, osjećam se produktivnije i tada mi je srce ispunjenije i veoma sam ponosan na sebe. Problem mi predstavlja učenje zbog nemogućnosti konzumiranja

vode, ali i za to ima rješenje. Preko dana obavim sve obaveze na laptopu i određene projekte, a učenje ostavim poslije iftara i akšam-namaza. Smatram da se sve može postići i organizovati, tako da su naši izgovori neopravdani. Jednostavno, mislim da se ljudi boje osjetiti glad, vjerovatno zato što nikada nisu doživjeli taj osjećaj ponosa nakon dana provedenog u postu i ibadetu." (Almedina Silajdžić, IV razred, medicinska sestra - tehničar)

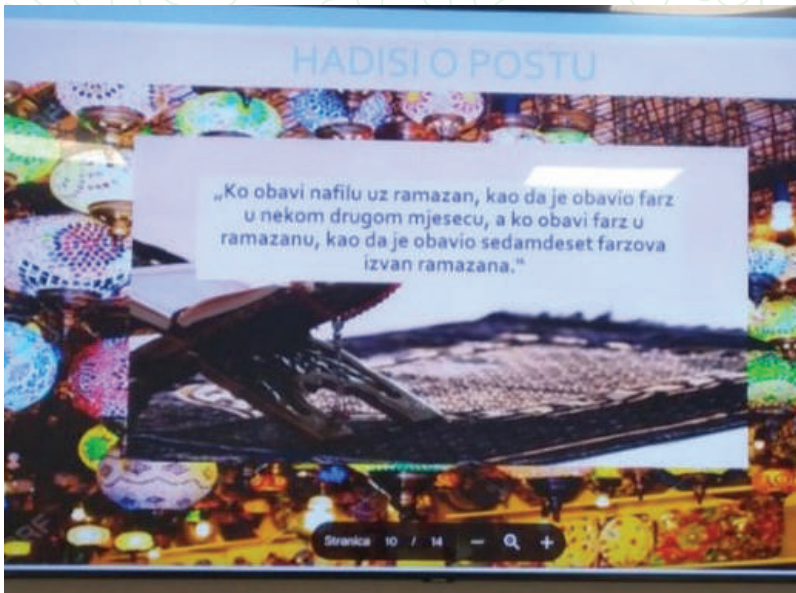
"Mjesec mira. Mjesec kada se približavamo Allahu dž.š. Mjesec posta, koji nam daje mir i odmor za dušu, dođe uvijek kada nam je najpotrebniji. Svaki put pomislim da će mi biti teško uskladiti školske obaveze i post, ali to vrijeme mi prođe lakše i ljepše dok postim. Hvala dragom Allahu pa nam je pružio priliku da postimo i hvala Mu što nam je dao mjesec ramazan." (Amina Avdić, IV razred, medicinska sestra - tehničar, Brčko)

"Iako brige za školskim obavezama postaju sve veće, moja duša doživi olakšanje kada shvatim da će se našim avlijama uskoro širiti slatki miris mjeseca ramazana. Koliko god obaveza imala, potruditi ću se da ispostim i ovaj ramazan, jer su upravo, strpljivost i sustezanje najveći izazovi ovog posta, za šta, na kraju, slijedi i nagrada. Nadam se da će mi Allah primiti post i trud koji ulažem u ovim teškim i preopterećenim danima, jer je cilj, ovog našeg dunjalučkog života, jedan - steći Allahov oprost i zaštitu. Neka taj štit postane, upravo, ovaj ramazanski post." (Merima Islamović, II razred, medicinska sestra - tehničar, Brčko)

"Ramazan je mjesec koji čovjeka najviše ispunjava i svake godine ga sa radošću očekujem. Postiti u školi jeste izazovno, naročito u našoj sredini gdje vidiš kako druga djeca jedu, piju... Zatim, pad koncentracije na časovima i teže razumijevanje gradiva. Ali, uprkos svemu tome, ako uistinu vjeruješ, uz Božiju pomoć, lahko se izdrži. A tek nagrada za post je ono što treba svima da bude velika motivacija." (Amina Murguz, II razred, medicinska sestra - tehničar, Brčko)

Profesorica u JU MSŠ Gračanica Mevlida Karić je o dočeku mubarek-mjeseca rekla:

„Ramazan je mjesec ibadeta, bereketa, pokornosti Allahu, dž.š., u svakom trenutku. Mješovitu srednju školu u Gračanici pohađa 1.350 učenika. Mi vjeroučitelji kroz svoju misiju približavamo učenicima doček ovog plemenitog mjeseca. Cijela naša zajednica odiše toplinom, druženjem, saburom, udjeljivanjem i često jedni druge podstičemo na dobro. Ramazan dočekujemo upućivanjem što više dova Uzvišenom, sa zahvalanošću što smo dočekali mubarek-mjesec. Provodimo ga čineći dobra djela, donosimo čvrstu odluku da ćemo ostaviti grijeha i loša djela. Naglasila bih da smo uveli praksu od prošle školske godine (jedna grupa profesora i pedagogica) da naše učenike koji su sa drugih općina, a pohađaju našu školu, počastimo zajedničkim iftarom, druženjem u nekom od adekvatnih objekata. U prostorijama naše škole upriličimo prigodne izložbe u povodu mubarek-mjeseca, stavljajući akcenat na dobra djela, post, namaz, moral... Planiramo, ako Bog da, i ove godine organizovati konkurs

za najbolji literarni rad kao što smo to i prethodne godine uradili, zajedno sa prof. Amelom Fazlić, koja vodi sekciju Kreativno izražavanje. Za ovaj konkurs obezbjedimo prigodne nagrade za najbolje rezultate.“

„Ramazan za mene predstavlja jedan poseban mjesec, ali ne samo zbog duhovnih i vjerskih blagodati, već i zbog porodičnih okupljanja. Zajednički sehuri i iftari, bajramski ručak, ali i druga porodična okupljanja i druženja tokom ovog mjeseca u meni bude posebne emocije, a ostavljaju dugotrajna i lijepa sjećanja. Kako mjesec ramazan ostavlja lijepa sjećanja, tako ih ostavljaju i pripreme za njega. Moje pripreme čine pronalaženja novih recepata i ideja za obroke, kao i usklađivanje školskih obaveza sa vjerskim aktivnostima kao

što su učenje Kur'ana i čitanje prijevoda, čitanje zbirki hadisa, ali i ostalih knjiga o produktivnosti i vjeri.“ (Lamija Abidović, arhitektonski tehničar, JU MSS Gračanica)

Profesorica islamske vjeronauke Muamera Čamdžić nam je kazala kako se mubarek-mjesec dočekuje u JU MSS Živinice.

„Mjesec ramazan je dobrodošao gost u našoj školi. Njegov dolazak obilježimo raznim aktivnostima, predavanjima. U mjesecu ramazanu pokazujemo poseban takvaluk, duboku svijest o Allahu. Kao profesorica nastojim da sa učenicima ovaj mubarek-mjesec provodim u lijepom druženju.“

„Ja sam Berina Dahić, učenica drugog razreda Medicinske škole u MSS Živinice. Najljepši gost kojeg očekujem cijele godine je mjesec posta, milosti, mjesec ramazan. Miješanjem halve uoči ramazana obradujem svoje najbliže komšije. Prvih dana posta osjetim milost koja se spušta na zemlju od našeg Gospodara Allaha, dž.š. U toku dana zikrim i veličam Allaha, a pred iftar spremam najukusnija jela za svoju porodicu. Već narednih dana zakazuju se iftari kod rodbine, komšija, te, uz ilahije i zikr, dijelimo ljubav prema porodici i svu milost koja nam je pružena. Posebne dane ramazana obilježavamo u našoj džamiji sa imamom i svim stanovnicima moga sela, uz prigodan program i džematski iftar. Posljednje dane mjeseca ramazana ispraćamo i dočekujemo Ramazanski bajram kao najveću nagradu za dane koje smo postili.“

Ispunimo mjesec ramazan molbama
Onome Koji je blizu, Darovatelju
milosti i Objavitelju Pravog puta.

Enes ibn Malik nas obavještava
da je Muhammed, alejhi selam,
najviše učio slijedeću dovu:

Allāhumme ātinā fid-dunjā ḥaseneten we
fil-āḥireti ḥaseneten we qinā 'azāben-nār.

Allahu naš, podari nam na ovom
i na onom svijetu dobro i sačuvaj
nas džehennemske kazne.

(Muslim)

Molimo Allaha, dželle šanuhu,
da primi dove naše i da ukabuli
sve naše ramazanske ibadete.

Ramazanske blage noći...

M. Refik
Žabić

Ramazanske blage noći,
Kada ste mi časne toli,
U vama će srce moje
Časno Bogu da se moli.

Vi ste meni vazda mile
Kao čedu majka mila,
Što ga mirno u kolijevci
Uz pjesmicu tiho lila...

Iza brda kad se javi
Sabah-zora u grimizu,
Veselim se, kao da je
Predvečerja iftar blizu.

Ja u vama, noći časne
Neću spavat niti trena:
Jer u vama nit' je srce,
Nit' je moja duša snena.

A kako se snivat može
I ne gledat vaše čari...
Nesretan je svaki onaj
Koji za vas malo mari!

Kad džamije sve se pune,
Zar se onda, družo, snije?
O, tad srce muslimansko
Ponajžešće aškom bije.

(...)

O, vi noći ramazanske,
Kada ste mi tako časne,
U vama će i mog srca,
Molitve se čuti glasne!

Iz Hikmeta, broj 21. i 22.,
5. ramazan 1349 / 24.1.1931.